

L'Origen Mitològic de la Nostra Festa: EL JARDI D'ADONIS

Antoni Marzo i Pastor

Des de temps molt antics, l'espectacle dels fenòmens naturals i còsmics impressionà fortament els homes, els quals amoïnats per la seua grandiositat, davant la que es trobaven terriblement indefensos i impotents, hagueren de recórrer a cerimònies i formulacions màgiques que els alleujaren dels temors i els procuraren un endemà més propici i favorable.

Els grans canvis que tenen lloc al llarg de l'any al si de la Natura, com ara la successió de les estacions, el naixement i la mort dels animals, la transformació de la vegetació, etc., varen interessar aquells homes, els quals potser ja intuïen el lligam tan gran que hi havia entre els fenòmens naturals i la seua pròpia existència, una mena de consciència ecològica primària, que lluny d'intentar desxifrar racionalment els mecanismes naturals, utilitzava les arts màgiques i els encanteris per buscar-li l'entrellat al món. Així, per exemple, imaginaven que disfressant-se amb fulles i flors ajudaven la terra a vestir-se de verdor, i que, escenificant la mort i el soterrar de l'hivern, afavorien l'arribada de la primavera.

Els mites que fan referència a la vegetació es troben ja presents en les cultures més antigues i malgrat que els símbols i les cerimònies màgiques varen ésser transformats amb el temps en deïtats i cultes religiosos, els antics rituals constitueixen un substrat que impregnà notablement les celebracions i manifestacions festives de civilitzacions posteriors.

Els mites relacionats amb la decadència i despertar anual de la vegetació varen ésser personificats en quasibé totes les cultures antigues de la Mediterrània oriental, com un Deu que mor i que després torna a la vida. Va ésser conegut amb noms diferents, però mantingué el seu simbolisme inalterat enllà del temps i l'espai. Així, Tammuz, més conegut com Adonis -El Senyor- fou venerat pels pobles semítics de Babilònia i Síria. A la literatura religiosa de Babilònia Tammuz apareix com amaant d'Instar, la gran Deessa Mare, un fet que es repetirà en cultures posteriors. Cal dir que en la concepció mítica de l'univers la terra és la font de la fertilitat. Es relaciona, així, la vegetació -Tammuz- amb la terra, font de la força reproductiva -Gran Deessa Mare-. Tammuz moria cada any a la meitat de l'estiu simbolitzant el declinar anual de la vegetació o també la sega dels cereals. A Fenícia, durant la primavera, Adonis moria i ressuscitava al tercer dia (i!).

Com a Déu de la vegetació, el culte a Adonis ha estat molt lligat als símbols de la Naturalesa. Els anomenats Jardins d'Adonis en són la prova més clara. Consistien en

plantes que, cultivades en maceta, creixien amb rapidesa en acostar-se l'estiu - forment, civada, fenoll, alfàbega, etc.- i que eren ofrenades al Déu en processó llançant els cossiols als rius o a la mar per tal d'afavorir la disponibilitat de l'aigua. Aquesta festivitat, amb una significació primitiva d'imitació dels processos naturals amb la fi de propiciar-los -el creixement ràpid dels forments als cossis comportaria una bona collita-, passà en acabant a ésser una representació de poder del Déu que governava el cicle de la vegetació anyal i el conreu dels cereals.

Els Jardins d'Adonis traspasant les fronteres dels temps i de l'espai clàssics, s'estengueren per tota la Mediterrània i varen ésser posteriorment assimilats als cultes dels cristianisme. Moltes cerimònies actuals de tota Europa i fins i tot de l'Índia, encara es relacionen clarament amb el mite d'Adonis. Avui dia es "planten" per Sant Joan, Jardins d'Adonis a Sardenya i a Sicília. A Catània, el compare i la comare "di San Giovanni" s'intercanvien cossiols d'alfàbega, que cuiden les joves fadrines, i és premiada la que presenta un millor creixement. Ací Sant Joan ha reemplaçat el Déu clàssic. D'una manera semblant, els rituals de la mort i resurrecció de Jesucrist a Grècia presenten notables referències al culte antic a Adonis.

Altres festivitats cristianes de l'estiu a Xipre i l'Àsia menor presenten ofrenes de plantes cultivades en cossis, que són dutes a l'església per ésser beneïdes.

L'historidor Geral Brenan, al seu llibre "Al Sur de Granada" descriu les festes d'alfàbegues que se celebren a "las Alpujarras" i estableix també una relació amb els rituals clàssics en honor a Adonis:

"...Frazer habla de ciertos encantamientos dirigidos a promover el crecimiento de la vegetación, conocidos con el nombre de Jardines de Adonis. En Yemen, existía algo de este tipo, pero orientado, al igual que en la época del paganismo, a fines amorosos. La planta utilizada en estos rituales era la albahaca dulce".

"...los árabes la trajeron de la India, donde estaba consagrada a Krishna y pronto se convirtió en una planta común, simbolizando el amor y, en particular, a la mujer joven, creo que en sus orígenes tenía un significado puramente sexual..."

La festa de les Alfàbegues, segons tot això, seria una representació moderna dels antics rituals dedicats a la vegetació, per tal de propiciar bones collites. Els Jardins d'Adonis haurien sofert l'empremta del temps i de les successives cultures, el mite s'hauria transformat, però mantindria algunes de les seues característiques simbòliques primitives. Pot veure's a l'Hort de les Alfàbegues, una correspondència clara amb el Jardí d'Adonis dels temps clàssics, i hi ha també l'ofrena de plantes a una deïtat. En el nostre cas, Adonis, hauria estat substituït, com ja passara freqüentment a les cultures antigues, per la Gran Deessa Mare, representada ara i ací, per la Mare de Deu d'Agost, la qual es presenta gitada, com correspon a la vegetació madura que declina i mor a l'estiu.

Certament, l'alfàbega no fou l'única espècie utilitzada en els Jardins d'Adonis clàssics, però el seu cultiu en test era molt conegut i ampliament estés a la Grècia antiga -el nom científic actual de la planta, *Ocimum basilicum*, s'en deriva directament

dels mots que li atorgaren els grecs "Okinom" i "Basilikon" (la reial, la règia). Als temps clàssics el paper principal, al Jardí d'Adonis, sembla que corresponia sobretot al blat o forment, font alimentària bàsica per a la supervivència; aquesta tradició d'ofrenar forments perdurà fins fa pocs anys al nostre poble dins de la festa major. Els "formentets" eren cultivats en la foscor i adquirien per això, un aspecte albi. Acompanyant les alfàbegues, els formentets eren portats per xiquets en l'ofrena del dia 15 d'agost. Dins de la nostra festa, el forment representa un símbol que ens ha arribat intacte des de les èpoques clàssiques i que és, per tant, necessari recuperar.

Poc se'n sap de com arribaren aquestes celebracions a la nostra terra. Al llarg del temps, la mar Mediterrània ha estat un vehicle de relacions comercials, polítiques i culturals per als pobles que la vorejaven, un món complex de referències culturals i humanes comunes.

Fenícis, grecs o, més tard, els arabs, els quals professen també una gran veneració a l'alfàbega, podien haver estat els introductors de la Festa a Bétera, una festa que en tot cas, cal preservar com a patrimoni cultural comú de tots els pobles de la Mediterrània.

(Llibre de Festes Majors 1985)